

Marin POP

ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI DE ISTORIE COMPARATIVĂ A INSTITUȚIILOR ȘI DREPTULUI DIN ROMÂNIA

ASPECTS OF THE COMPARATIVE HISTORY ASSOCIATION OF INSTITUTIONS AND LAW IN ROMANIA

Abstract: *Comparative History Association of Institutions and Law in Romania was authorized to operate as a non-profit legal entity on July 16th, 1976, by the decision made at the District Court I, Bucharest. It had subsidiaries headquartered in Bucharest, Cluj and Sibiu. It was also a member of the International Association for the History of Law and Institutions, based in Paris.*

According to its statute, the primary purpose of the association was "spreading in the country and abroad accreditation of our scientists' historical-juridical theses about the birth and continuance of the Romanian people in the Carpathian-Danube region and about institutions and Romanian law within the world system".

This study aims to highlight the work of former political prisoners within this association and how they were shadowed by the "Securitate" informants. We pay special attention to the work of figures such as Corneliu Coposu, Victor Jinga and Stephen-Alexander Herlea.

Asociația de Istorie Comparativă a Instituțiilor și Dreptului din România era autorizată să funcționeze ca persoană juridică fără scop lucrativ, conform Hotărârii judecătorești din 16 iulie 1976 a Tribunalului Sectorului 1, București. Avea sediul în București și filiale în Cluj-Napoca și Sibiu. Asociația își desfășura activitatea ca persoană juridică de drept privat și nu de stat, potrivit dispozițiilor legale și prevederilor statutului adoptat de adunarea generală a asociației, în ședința din 30 iunie 1976.

Conform statutului, scopul principal al asociației era „răspândirea în țară și acreditarea în străinătate a tezelor juridico-istorice ale oamenilor noștri de știință, cu privire la nașterea și continuitatea poporului român în spațiul carpato-dunărean și a instituțiilor și dreptului poporului român în cadrul sistemului mondial”.

Asociația era membră a Asociației Internaționale de Istorie a Dreptului și Instituțiilor, cu sediul la Paris. Activitatea internațională și-o desfășura prin participarea membrilor săi la simpozioane, conferințe și congrese, organizate atât în străinătate, cât și în țară.

Pentru cercurile științifice de specialitate din străinătate, se edita periodic și o publicație intitulată „Cercetări asupra istoriei instituțiilor și dreptului”.

În ceea ce privește fondurile financiare ale asociației, ele se constituiau din cotizațiile de înscriere (în sumă de 10 lei/persoană) și taxele anuale (de 50 lei pentru fiecare membru).

Asociația era compusă din 114 membri, avea un consiliu și un birou executiv, compus dintr-un președinte, doi vicepreședinți, un secretar executiv și un casier. Inițiatorul și președintele asociației a fost reputatul profesor universitar și om de cultură Alexandru Herlea.

Organele de Securitate au aflat că, în cadrul asociației, s-au înscris ca membri foarte mulți foști deținuți politici. Astfel, din cei 114 membri ai asociației, 20 erau foști membri marcantți ai PNT, 5 ai PNL, 15 legionari și un fost condamnat.

Intrând în vizorul Securității, aceasta încearcă prin diferite metode „specifice” să afle informații referitoare la activitatea foștilor deținuți politici în cadrul asociației.

Dintr-un astfel de raport aflăm că, în semestrul I al anului 1979, în cadrul asociației se țineau săptămânal ședințe la care erau prezentate comunicări științifice, având ca temă viața și activitatea unor personalități literare și politice românești. Comunicările se țineau în sala fostei Case a Oamenilor de Știință din București și erau susținute de cadre didactice din învățământul superior și de intelectuali aparținând elitei interbelice, membri ai asociației.

Printre participanți, atât ca membri, cât și ca invitați, organele de Securitate remarcău pe foștii deținuți politici, persoane „periculoase” și incomode pentru regimul comunist, precum Corneliu Coposu, Cornel Radocea, Augustin Vișa, Ion Diaconescu, Ion Mocanu, Vasile Netea, Victor Jinga și Alexandru Herlea. Într-o convorbire pe care Corneliu Coposu o are cu Ion Diaconescu, înregistrată de către organele de Securitate, îi spune acestuia că, pentru a obține aprobarea de funcționare a asociației, Alexandru Herlea a cooptat în comitetul ei profesori universitari, membri PCR, titulari de catedre ale facultăților de Drept, Filosofie și Istorie. De altfel, Corneliu Coposu era văzut de către foștii deținuți politici ca următorul președinte al asociației, având în vedere faptul că Alexandru Herlea era în vârstă și bolnav.

Dintre foștii deținuți politici, se arată într-un raport al Securității, în cuvântările lor, Corneliu Coposu și Vasile Netea „au elogiât activitatea politică a lui IULIU MANIU – fost președinte al PNT și a lui ION BRĂTIANU – fost președinte al PNL, fapt pentru care au fost aclamați de întreaga asistență care se cifra la peste 90 persoane”.

Comunicările foștilor deținuți politici erau prezentate cu „schepsis”, iar subiectele se afixau „într-o manieră destul de drapantă, înfățișând neconformismul față de actuala situație”¹.

Pe data de 6 februarie 1979, la Casa Oamenilor de Știință are loc obișnuita reuniune de marți a asociației. Tema întâlnirii era Presa transilvăneană până la Primul Război Mondial. Reuniunea s-a desfășurat sub conducerea prof. univ. dr. Victor Jinga și la ea au participat peste 100 persoane, „acoperind complet capacitatea sălii”. Asistența era compusă, după cum se spune într-o notă a informatorului „Fănică”, „din oameni trecuți de 50 de ani, unii chiar dincolo de 70, aproape în unanimitate ardeleni”.

Profesorul universitar Aurel Grigorescu a prezentat o comunicare științifică cu privire la rolul jucat de „Gazeta Transilvaniei” în menținerea spiritului românesc în Ardeal.

Vorbitorul a arătat contribuția deosebită avută de redactorii „Gazetei Transilvaniei” cu ocazia războiului de independență și a abordat și chestiunea memorandiștilor citind însă numai pe preotul LUCACI, dar precizând că eliberarea lor s-a datorat intervenției regelui Carol I. În general comunicarea a fost destul de limitată și nu prea ridicată sub latura informativă.

¹ Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), Fond *Informativ*, dos. I. 149.087, vol. 12, f. 103.

A urmat la cuvânt prof. univ. dr. Victor Jinga,

care a început prin a face o critică presei actuale, unde datorită abundenței mijloacelor de informare (radio, televiziune) nu se mai practică profunzimea de idei, făcând ca problema Transilvaniei să fie prost cunoscută majorității publicului cititor, fapt care nu se petrece în Ungaria, unde sub toate mijloacele se întreține un spirit iredentist. El a adăugat că ziaristii din trecut erau cuprinși de pasiunea ideilor mergând pînă la jertfa personală, precizînd că în anii 1906-1907 ziaristii de peste munți acumulasera peste 200 de ani de închisoare și o jumătate de milion de coroane amenzi pentru activitatea lor în slujba cauzei românești din Transilvania.

Elogiînd activitatea presei transilvănene, Victor Jinga concluzionează că articolele scrise în urmă cu un secol erau „perfect valabile ca argumentație istorică”.

Profesorul Corneliu Albu a combătut argumentarea conferențiarului, pe care a socotit-o „limitată și destul de slab informată”. A făcut, apoi, referiri nu numai la „Gazeta Transilvaniei”, ci la întreaga presă ardeleană, citînd zeci de titluri, evocînd autori și persoane care au jucat un rol major în lupta național-românească din epoca modernă. Îi amintește, printre alții, pe Andrei Șaguna, Simion Bărnuțiu și Iacob Mureșianu.

Au mai luat cuvîntul prof. Belciu și prof. Zmaranda, care au vorbit „pe aceeași linie”. Cel din urmă a ținut să elogieze presa transilvăneană și pentru faptul că în „gazeta din Oradia” a fost publicat pentru prima dată în limba română *Capitalul* lui Marx.

În nota informativă înaintată Securității se mai arată că s-au făcut și unele exagerări, precum cea că Mihai Eminescu a fost publicat prima dată în „Familia” lui Iosif Vulcan, în timp ce, în Principate, nu se acorda importanța cuvenită operei marelui poet.

Informatorul remarcă faptul că asistența era compusă din ardeleni, „cerc închis, unde nu cunoșteam prea multă lume”. Totuși, îi remarcă pe prof. univ. Vasile Netea, Dan Berindei, Corneliu Coposu, Ionel Anton Mureșanu, prof. Vasile Gheonea și Bucur Tincu.²

Pe data de 13 februarie 1979 are loc o nouă întrunire a asociației, în cadrul căreia prof. univ. dr. docent Vasile Gionea a prezentat comunicarea științifică *Titulescu, diplomat și om de legi*. Ședința a fost condusă de prof. univ. Mircea Rebreanu, fratele scriitorului Liviu Rebreanu, și s-a bucurat de o asistență deosebită. Unul dintre informatorii prezenți la întrunire îi remarcă pe profesorii universitari Lăzărescu, Strihan, Irina Rădulescu, Vasile Netea, Cernea și Predescu. De asemenea, a fost prezentă artista emerită Marieta Rareș, văduva lui Gheorghe Nenișor, nepotul și legatarul universal al averii lui Titulescu. Asistența, spune informatorul, „era compusă numai din oameni de știință, pensionari sau aproape pensionari”.

Referitor la comunicarea profesorului Gionea, subliniază că „a fost interesantă, referentul dovedind mari calități de informare și prezentare. Nimic deosebit nu era de semnalat în textul său (către organele de Securitate, n.n.), care s-a referit numai la obiect”.

Este de părere că „denaturarea” discuțiilor s-a produs în momentul în care prof. Rebreanu a declarat că cele trei momente cruciale ale statului român sunt Unirea Principatelor (1859), Independența (1877) și Marea Unire (1918). El nu a făcut „nici cea mai mică notație la 23 Aug. 1944” și, evident, la rolul pe care și-l atribuiam comuniștii în realizarea lui.

² *Ibidem*, ff. 309-310.

Situația a „degenerat” în momentul în care a luat cuvântul Corneliu Coposu, „învăluindu-și comentariul în atmosferă de mister”, spune informatorul. El își exprimă nedumerirea asupra modului în care a dispărut testamentul lui Nicolae Titulescu, pe care personal l-a depus la Biblioteca de la Blaj, în momentul cedării Ardealului. Prin respectivul testament, subliniază Corneliu Coposu în intervenția sa, Iuliu Maniu era numit legatar testamentar, având „deplină încredere că voința va fi îndeplinită”. Informatorul susține că vorbitorul „s-a lansat – spre jena generală – într-o expunere alături de subiect”, ceea ce nu este adevărat. Corneliu Coposu susținea, pe bună dreptate³, că Titulescu „nu avea stimă și încredere decât în ardeleni, iar orientarea sa politică era țărănistă”. Mai mult, el afirmă că marele diplomat și-a exprimat dorința ultimă de a fi înmormântat la Brașov, pe versantul muntelui Tâmpa, și își exprimă nemulțumirea că această dorință nu a fost îndeplinită după cel de al Doilea Război Mondial, mormântul său aflându-se tot la Cannes. Coposu, spune informatorul, „a lăsat

³ Noi am descoperit în arhivele CNSAS respectivul testament al marelui diplomat, prin care îl desemnează ca legatar testamentar pe Iuliu Maniu.

Telegramă primită la 2 ianuarie 1941:

Domnului Președinte Iuliu Maniu, Str. Caragea Vodă nr. 27, București

Vă mulțumesc pentru telegrama dvs. Vă reamintim rugămintea mea din 1937: Dacă din întâmplare aş muri, vă rog pe dvs, pe Dr. Nicolae Lupu și Mihai Popovici și pe toți ceilalți membri ai partidului nostru, să-mi rezervați loc de veci la Brașov. Vreau să-mi dorm ultimul meu somn printre frații mei Moți transilvăneni. Doresc să fie un loc mai izolat, unde să fiu singur și unde familia mea va construi un cavou. De această dată nu mai este o rugămintă ci o sarcină testamentară, pe care vă rog pe dvs sau oricare alt membru al partidului nostru, să o accepte.

Cu afectuoasă prietenie,

Titulescu

Răspuns la telegramă

Excelenței Sale, Nicolae Titulescu, Cannes-Franța

Vă mulțumim cu toți pentru mișcătoarea dvs mărturie prieteniei și încrederii dvs. Vă asigurăm de aceleași sentimente. Acceptarea dorinței dvs testamentare constituie pentru noi desigur o datorie, dar noi refuzăm să subscriem la asemenea preocupări. Dorindu-vă cea mai bună sănătate, credem a vă vedea punându-vă în curând, din nou, în serviciul țării, talentul și marea dvs competență.

Cu afectuoasă prietenie, Iuliu Maniu, dr. N. Lupu, M. Popovici

Telegramă din 18 Martie 1941

Iuliu Maniu

București

Soțul meu a murit. Suprema lui dorință a fost să se odihnească în Transilvania.

Ecaterina Titulescu

Răspunsul din 18 Martie 1941

Doamnei Ecaterina Titulescu

Cannes-Franța

Împărtășim durerea pentru pierderea ilustrului dvs soț și pierderea care este a întregului Neam Românesc, al cărui strălucit fiu a fost, pe care l-a iubit și servit cu puterile excepționale cu care îl înzestrase Dumnezeu, cum a fost și un ilustru membru al guvernelor noastre. Guvernul ne face cunoscut că în împrejurările de fapt, nu este cu puțință materialmente transportul în țară astăzi. Dorind a lua parte cu o delegație la înmormântarea provizorie în Cannes, rugăm a ne comunica urgent ce loc destinați. Ne îngrijim pentru mormântul definitiv la Brașov. Rugăm pe Dumnezeu să vă mângăie inima, iar pe marele dispărut să-l aibe lângă sine, ca sol al Neamului Românesc, care a suferit în timpul din urmă o așa de mare nedreptate. În numele Partidului Național-Țărănesc, Iuliu Maniu, dr. N. Lupu, Ion Mihalache, Mihai Popovici. (ACNSAS, Fond Documentar, dos. D. 10.917, ff. 336-338)

să se înțeleagă că testamentul de care era vorba, ar fi fost sustras și făcut să dispară de unii interesați în a nu perpetua memoria unei mari figuri politice de talie internațională”, precum Nicolae Titulescu.

Evident că afirmațiile lui Corneliu Coposu, perfect adevărate, au fost primite cu nemulțumire și comentarii defavorabile din partea unora dintre cei prezenți, care se aflau în necunoștință de cauză. După terminarea discuțiilor referatului, pe culoar, Marieta Rareș, văduva lui Gh. Nenișor, nepotul și legatarul universal al averii lui Titulescu, i-a făcut observații lui Corneliu Coposu că e greșit informat, deoarece testamentul lui Titulescu se afla în posesia sa și i-l pune la dispoziție pentru a-l consulta. Corneliu Coposu încearcă să-i explice că este vorba de testamentul politic al marelui diplomat.

Prof. univ. Cernea respinge și ideea că Nicolae Titulescu s-ar fi înscris în PNȚ, ci că ar fi fost doar conservator, ceea ce evident nu era adevărat, el înscriindu-se în PNȚ în anul 1937⁴.

O altă „confuzie”, spune informatorul, s-a petrecut în momentul în care prof. Dan Amedeo Lăzărescu, în expunerea sa, a început să evoce figura lui Vintilă Brătianu, fostul ministru de Finanțe și prim-ministru după moartea fratelui său, Ionel Brătianu, subliniind că „ar trebui să fie reconsiderat pentru tactul și inițiativele din vremea sa”, ceea ce evident că nu a fost pe placul istoricilor formați după cel de al Doilea Război Mondial.

Informatorul anunța organelor de Securitate chiar și tema următoarei ședințe a asociației, când avea să fie dezbătută politica cancelarului Bismark în Principatele Române.⁵

A doua zi, pe data de 14 februarie 1979, „sursa”, adică unul dintre informatori, care era bolnav de gripă și nu putuse participa la ședința asociației, a primit un telefon de la Cornel Radocea, care-l informează asupra evenimentelor desfășurate în cadrul ședinței și asupra intervențiilor lui Corneliu Coposu. Din convorbirea celor doi reiese că se pune problema desființării asociației, pentru că era „infiltrată” cu foști deținuți politici:

Cu desființarea asociației – spune delatorul în nota sa, pe baza informațiilor primite prin telefon de la Cornel Radocea – spunea [Cornel Radocea, n.n.] că nu mai este cazul, căci ia amploare nivelul superior în care sunt tratate subiectele, sprijinul din partea conducerii de stat, precum și faptul că 90% din membrii asociației sînt comuniști, îl face să creadă că utilitatea și aportul științific atît de mare, face ca celelalte considerente minore să dispară. Asociația nu va mai fi desființată, după cum credea.

În ziua de 20 februarie, trecându-i gripa, „sursa” a fost prezentă la comunicarea prof. Dan Amedeo Lăzărescu, care s-a intitulat *Contradicțiile lui Bismark*. Ședința a fost prezidată de prof. univ. Mircea Rebreanu și moderată de prof. univ. Vasile Netea. Informatorul spune că a vorbit foarte puțin cu Cornel Radocea și cu Ionel Anton Mureșanu, care i-a reproșat că dă mâna cu el dar nu stă de vorbă niciodată. A mai vorbit cu Dragnea, care-i spune că a făcut serviciul militar împreună cu el, la Craiova.⁶

⁴ În telegrama trimisă de Nicolae Titulescu lui Iuliu Maniu, prin care cerea înscrierea în PNȚ, afirma: „În momentul când văd că unii frunțași ai Partidului Național-Țărănesc găsesc cu cale să părăsească partidul, cer ca o onoare înscrierea mea în partidul d-voastră ca simplu soldat și fără condiții” („Dreptatea”, nr. 3.037, 4 ianuarie 1938); Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 321.

⁵ ACNSAS, Fond *Informativ*, dos. I. 149.087, vol. 12, ff. 355-356.

⁶ *Ibidem*, f. 363.

Pe data de 27 februarie 1979, Nicolae Sachelarie, profesor la Facultatea de Drept, a susținut comunicarea științifică cu tema *Începuturile dreptului comercial în Moldova și Țara Românească*. Informatorul prezent la ședința asociației spune că s-a întâlnit cu Cornel Radocea, Ionel Anton Mureșanu, Victor Jinga, Corneliu Albu și cu Corneliu Coposu. Celui din urmă îi spune că îi pare rău că nu a fost prezent la comunicarea despre Titulescu și că nu a știut de testamentul lui Titulescu. Corneliu Coposu i-a răspuns că „pînă acum nu prea știe nimeni, de acest testament, sau dacă știau, erau foarte puțini”. Cu profesorul Jinga a schimbat câteva cuvinte despre activitatea lui științifică, iar acesta l-a întrebat dacă el era Popovici de la Brașov și că se bucură că a venit să asculte comunicare profesorului Sachelarie.

Informatorul a mai stat de vorbă cu profesorul Alexandru Herlea, pe care l-a întrebat „indirect” dacă înscrierea lui (a informatorului, n.n.) în asociație nu putea să aibă consecințe. Acesta îi răspunde următoarele:

Participînd la comunicările noastre, ai putut constata că sunt la un nivel foarte ridicat, temele sunt interesante, profund științifice, iar conferențiarii cît și participanții, sunt oameni care au dovedit seriozitatea lor; dacă există unii care în trecut au fost oameni deocheați, azi sunt membri de partid [nu toți, n.n.] și sunt foarte bine apreciați pentru aportul lor în cercetări sau în activitatea lor profesională. Asociația nu are decît un scop: cercetări științifice, difuzarea prin comunicări oficiale a unor teme istorice și juridice, redactarea revistei [ilizibil] cu același scop, în limba franceză⁷.

Pe data de 9 martie 1979, unul dintre informatori a fost vizitat de Corneliu Coposu, care se întorcea de la înmormântarea lui Trixi Mironescu, fiul fostului om politic național-țărănist G.G. Mironescu, fost deținut politic. Printre altele, Corneliu Coposu i-a spus că în urmă cu circa 3 săptămâni a fost invitat să suțină o conferință în cadrul Asociației de istorie, prezidată de prof. univ. Ștefănescu. Îl informează că asociația avea caracter semiparticular și că funcționează pe lângă Institutul de Istorie sau Academia Română și din care fac parte majoritatea oamenilor de cultură. Tema conferinței susținute de Corneliu Coposu a fost pe marginea drepturilor conferite românilor de austro-ungari, așa cum erau ele înscrise în legislația de atunci. Coposu spune că prelegerea lui s-a bucurat de interesul auditoriului și, ca urmare, a fost cooptat ca membru al acestei asociații și i s-a dat dreptul de acces la documentele secrete. Peste alte două-trei săptămâni urma să țină o nouă conferință, cu temă dată, care trebuia să se refere tot la românimea din Ardeal. Documentele cu regim secret se aflau în posesia Arhivelor Statului, Academiei Române și Institutului de Istorie.⁸

Un alt delator informează organele de Securitate că l-a vizitat pe Corneliu Coposu în ziua de 15 martie 1979. Acesta i-a relatat că preocupările sale de moment erau legate de conferințele științifice pe care le susține la Casa Oamenilor de Știință. Până la momentul respectiv, suținuse două conferințe, despre Nicolae Titulescu și Gheorghe Șincai, și pregătea pentru luna mai o nouă conferință, în legătură cu drepturile minorităților, în lumina drepturilor omului. Informatorul spune despre Coposu că își pregătește conferințele personal, „avînd acces în relațiile lui și la Arhivele Statului”. Referitor la

⁷ *Ibidem*, f. 366.

⁸ *Ibidem*, f. 365.

preocupările sale științifice, Corneliu Coposu îi spune informatorului că a fost primit ca membru la COȘ, „unde are legături cu oamenii de știință care nu sînt membri ai Academiei, dar doresc să se afirme prin conferințe științifice”⁹.

În ziua de 28 mai 1979, Corneliu Coposu a dat telefon unuia dintre informatori, spunându-i că s-a devansat conferința lui cu o săptămână și că o va ține pe data de 29 mai, în loc de 5 iunie. Conferința a avut loc în sala de la Casa Oamenilor de Știință și a avut ca temă *Actualitatea lui Simion Bărnuțiu*. La ședință au participat 130-140 de persoane. Dintre participanți, informatorul i-a remarcat pe Gheorghe Mocanu, Camil Demetrescu și Dan Răducanu. Președintele secției de istorie a asociației, prof. univ. Mircea Rebreanu, l-a prezentat pe conferențiar și subiectul propus de acesta. Referitor la conferința susținută de Corneliu Coposu, informatorul spune că „a fost bună, făcându-se multe referiri favorabile la politica actuală a statului”. După conferință, au luat cuvântul mai mulți, printre care „sursa” îi amintește pe Cîmpeanu, ziarista Albu, Mirescu etc.

La circa 3 săptămâni după conferință, informatorul s-a dus acasă la Coposu să-l felicite. Acesta i-a spus că imediat după conferință s-au prezentat la el 3 tovarăși de la Ministerul Afacerilor Externe (Lengel, Pop și încă unul), care i-au spus că au venit din partea consilierului Grigorescu, de la MAE, în legătură cu memoriul făcut de Corneliu Coposu referitor la testamentul lui Titulescu ca să fie aduse osemintele lui în țară, la Brașov. Acești 3 tovarăși l-au întrebat dacă nu vrea să se ocupe el de aducerea rămășițelor pământești ale marelui diplomat. Coposu le-a spus că el nu este persoană oficială și că a făcut acel memoriu deoarece executorul testamentar al lui Titulescu a fost Maniu. El a găsit respectivul testament în hârtiile lui Maniu, testament care acum ori este dispărut, ori se găsește la autorități. Delegații MAE i-au răspuns că e mai bine să se facă neoficial, deoarece s-a încercat și cu aducerea rămășițelor lui George Enescu și aceasta a eșuat din cauza opoziției familiei lui Enescu. Nu s-a luat nicio hotărâre, Corneliu Coposu urmând să mai fie vizitat de delegații MAE¹⁰.

Un alt informator, prezent la ședința în care Corneliu Coposu a susținut comunicarea legată de personalitatea lui Simion Bărnuțiu, relatează organelor de Securitate următoarele:

Recent, Cornel Coposu a ținut la Asociația amintită, patronată de Academia RSR, o comunicare despre „Actualitatea lui Bărnuțiu”. S-au făcut aprecieri elogioase pentru competența și valoarea comunicării, avînd în vedere rolul lui Bărnuțiu. Asociația de mai sus, care-și desfășoară activitatea în cadrul fostului COȘ este patronată de prof. Herlea Alexandru, pe care l-am cunoscut cu ocazia înscrierii mele în această asociație, ca toți cei care participă. Subiectele expuse sunt selectate de către Herlea și ceilalți din comisie, Cernea, profesor de drept și pensionar.

La cuvîntarea lui Coposu a prezentat pe vorbitor, prof. Mircea Rebreanu, apoi o serie de vorbitori din sală, între care și Cîmpeanu din Cluj, au cerut să fie publicată comunicarea și să fie invitați în viitor la astfel de comunicări și tineri intelectuali. Precizarea a fost făcută de prof. Albu. În legătură cu participanții la aceste conferințe și pe Cornel Coposu, pot arăta în detalii, pe viitor, că ele servesc cauzei naționale și se încadrează în cerințele societății noastre¹¹.

⁹ *Ibidem*, f. 362.

¹⁰ *Ibidem*, f. 361.

¹¹ *Ibidem*, f. 320.

De la un alt informator aflăm că, pentru documentarea și realizarea conferinței *Actualitatea lui Simion Bărnuțiu*, Corneliu Coposu a muncit serios, zile și nopți. Astfel, informatorul spune că l-a vizitat pe Corneliu Coposu în ziua de 16 mai, pe la orele 10,30. L-a găsit acasă cu familia și „tocmai atunci se sculase, precizând că a lucrat până la 7 dimineața la conferința pe care o va ține probabil în ziua de 5.06.1979 la Casa Oamenilor de Știință, cu subiectul principal Simion Bărnuțiu”¹².

Însoțit de soție și de băiețel, pe data de 27 mai 1979, unul dintre informatori l-a vizitat la Spitalul de geriatrie de la Otopeni pe dr. Anton Ionel Mureșanu, vizită „care l-a impresionat profund și plăcut pe cel bolnav”. Revenind după 10 zile, acesta îi spune, printre altele:

Când voi ieși de aici îți voi face cunoștință cu Vasile Netea, ca să-ți dea un autograf pe ultima sa carte despre care mi-ai vorbit. De altfel, trebuie să te mai scot în lume, căci prea te-ai dat la fund. Uite, spre exemplu, marțea, la C.O.Ș. [Casa Oamenilor de Știință, n.n.], unde eu sunt continuu prezent, se țin diverse conferințe de istorie și de drept. Este nu numai un prilej să acumulezi cunoștințe și să te afirmi, ci și ocazia de a-ți revedea vechii prieteni. Căci mulți de-ai noștri, din închisoare, frecventează C.O.Ș. În plus, joia, la Casa Universitarilor, ne întâlnim toți ardelenii, cu nume din București. Trebuie să vii și tu, să te cunoască lumea.

Pe data de 13 iunie, revenind la Otopeni, în rezerva lui Mureșanu, acesta i-a spus:

Păcat că n-ai venit cu 10 minute mai devreme. Au fost la mine prof. Cleja și Nistor, un valoros gazetar, amândoi ardeleni național-țărăniști, oameni de valoare. Îi vei cunoaște, ți-o promit. De altfel, trebuie să intri în societatea ardelenilor! Uite, vezi, alaltăieri dacă ai fi fost introdus la C.O.Ș., l-ai fi auzit pe Coposu. A vorbit despre Simion Bărnuțiu. Mie mi-a spus Nistor. Zice că a fost la mare înălțime [conferința a fost susținută de către Corneliu Coposu pe data de 29 mai 1979, n.n.].

Ca promisiune de viitor, Mureșanu îi spune „sursei” următoarele:

Eu am multe lucrări. La vârsta mea trebuie să mă gândesc la viitorul acestor lucrări. Cum Delu [fiul lui] nu este făcut pentru așa ceva, tu vei fi cel care revăzându-le, vei avea grijă să nu dispară și să vadă lumina tiparului¹³.

În urma informațiilor primite de la mai multe „surse”, referitor la conferințele ce aveau loc în cadrul asociației de istorie, la care era membru și Corneliu Coposu, organele de Securitate întocmesc un plan de măsuri pentru a-l împiedica să mai participe și să-l discrediteze, în mod parșiv, în cercurile apropiate de prieteni. Iată cum arăta un astfel de plan, întocmit la data de 4 august 1979 de către Direcția I din cadrul Departamentului Securității Statului:

Plan de măsuri:

Pentru a preveni folosirea în scopuri ostile a întrunirilor și conferințelor membrilor Asociației de istorie comparativă a instituțiilor și dreptului din RS România, ce au loc săptămânal în imobilul fostei Case a Oamenilor de Știință din București, la care participă foști membri ai Pnț, Pnl și condamnați, se vor întreprinde următoarele măsuri:

¹² *Ibidem*, f. 360.

¹³ *Ibidem*, f. 369.

- prin informatorul „Neamțu” din legătura Lt. col. Dițulescu Nicolae, „Doctorul” al Lt. col. Dughianu Ion, „Stelica” al col. Preda Gheorghe, „Fanica” al col. Lăzăruț Ion – șeful serviciului 130 de la I.M.B. – Securitate și alții, vom controla comportarea și preocupările foștilor membri ai partidelor burghezo-moșierești și condamnați, care participă ca membri sau invitați la activitatea asociației; – sarcină permanentă; răspund ofițerii de mai sus.

- tot prin surse informative, membre ale asociației și în special cei din comitetul de conducere, se va acționa ca la conferințele ce au loc săptămînal, să nu fie invitați să participe persoanele cunoscute cu poziție dușmănoasă prezentă; Termen: 15.09.1979; Răspunde: col. Slăniceanu N.

- se va lua legătura cu președintele asociației, sursă a organelor noastre – și se va stabili ca toate conferințele ce urmează să fie ținute, să fie verificate și avizate de conducerea asociației pentru a nu mai da posibilitatea foștilor politicieni burghezi să facă apologia partidelor din care au făcut parte; – termen 01.10.1979; Răspunde col. Slăniceanu N.

- în cadrul cercetărilor informative ce se întreprind pentru neutralizarea și destrămarea anturajului lui COPOSU CORNEL, îl vom determina pe acesta, cît și pe alți foști membri P.N.Ț. și P.N.L., să nu mai participe sub nici-o formă la activitatea asociației respective; Termen: 30.09.1979; Răsp.: Lt.col. Dițulescu N.

- vom solicita sprijinul Serviciului I ca, prin I.M.B. – Securitate, să se acționeze pentru determinarea legionarilor de a nu mai participa la activitatea asociației în cauză; Termen: 15.09.1979; Răsp.: col. Slăniceanu N.

- vor fi identificate și verificate în evidențele de securitate, toate persoanele care sînt membrii asociației, pentru a stabili felul cum sunt cunoscuți, atît în trecut, cît și în prezent; Termen: 01.09.1979; Răsp.: col. Lăzăruț Ioan.

- Cadrele didactice și de cercetare identificate că dețin posturi la catedre în învățămîntul superior sau mediu, vor fi semnalate conducerii Ministerului Educației și Învățămîntului pentru a se analiza oportunitatea participării lor în continuare la ședințele asociației; Termen: 15.09.1979; Răsp.: cpt. Popa Marin.

- se va analiza posibilitatea acționării prin prof. CERNEA EMIL – membru P.C.R., care nu a fost de acord cu apologia fostului P.N.Ț., prezentată de COPOSU CORNEL la una din conferințele ținute anterior, ca în cadrul unei ședințe la care va fi prezent COPOSU CORNEL și alți foști membrii P.N.Ț. din anturajul acestuia, să prezinte aspecte din pamfletul lui N. IORGA, intitulat „ISTORIA UNEI LEGENDE”, în care se arată exact cine a fost și ce urmărirea IULIU MANIU; Termen: 30.10.1979; Răsp.: Lt. col. Dițulescu N.; cpt. Popa Marin.

La 30 oct. 1979, se va raporta conducerii Direcției I, rezultatele acestor măsuri¹⁴.

Recurgînd la metode de o josnicie de nedescris, planul de măsuri al Securității prevedea discreditarea lui Corneliu Coposu:

Pentru discreditarea celui în cauză, cu ajutorul rețelei informative vom difuza în rîndul foștilor săi colaboratori apropiați din București și Cluj, faptul că este o persoană descompusă moral, căreia îi place să trăiască în lux, iar pentru a procura cele necesare, înșeală diferiți cetățeni [...] În raport de rezultatele obținute, se va trece la cercetarea lui „Coltan” [unul dintre numele de cod sub care era urmărit Corneliu Coposu, n.n.], căruia i se va cere să dea explicații în scris cu privire la activitatea sa și a celorlalte persoane cu

¹⁴ *Ibidem*, f. 102.

care a întreținut relații suspecte în vederea menținerii unei atmosfere prielnice fostului PNT.

Prin rețeaua informativă, filaj și mijloacele speciale existente la unii dintre cei de mai sus, se va stabili reacția acestora și, periodic, va fi informată conducerea direcției, în vederea aplicării măsurilor propuse ori inițierea altora, care să ducă la izolarea completă a lui Coltan. Întreaga acțiune informativ-operativă va fi coordonată de șeful Servicului 3¹⁵.

La începutul lunii septembrie 1979, Corneliu Coposu este vizitat de către unul dintre informatori, sub pretextul unui schimb de cărți. Referitor la activitatea sa din cadrul asociației de istorie, Corneliu Coposu îi spune sursei că aceasta se găsea într-un proces de reorganizare, în urma decesului profesorului universitar, și fost fruntaș național-țărănist, Alexandru Herlea. El spune că președinția asociației urma să fie preluată de prof. univ. Ștefan Ștefănescu, care era membru de partid, dar pe care îl consideră „foarte erudit”. În această funcție, îi spune Coposu, se cerea să fii membru de partid, adică membru al PCR. I-a mai spus informatorului că organizarea asociației urma să se petreacă în luna octombrie și că îi va comunica dacă va putea să participe la ședință. El urma să plece într-o vacanță la Bran, iar după 17 septembrie putea să-l viziteze din nou.¹⁶

În urma intervențiilor sale curajoase pentru a restabili adevărul istoric legat de evenimentul de la 23 august 1944 și rolul jucat de Iuliu Maniu, partidele istorice și Casa Regală în realizarea lui, Corneliu Coposu a fost chemat periodic la Securitate, anchetat și amenințat că va fi închis din nou, după cum reiese dintr-o notă informativă din data de 5 martie 1982:

Urmărind reacția numitului [Corneliu Coposu, n.n.] după măsura avertizării lui pentru intervențiile la conferința ADIRI prin care a încercat să conteste rolul PCR în înfăptuirea actului de la 23 August 1944, au rezultat următoarele: Își manifestă o anumită îngrijorare în legătură cu chemările repetate la organele de Securitate, punându-le în legătură cu începerea unui eventual proces împotriva lui.

În discuțiile purtate cu unele dintre legăturile sale a relatat despre acuzațiile pe care organele de securitate i le aduc cu privire la intervențiile sale la conferința menționată, considerându-se că acestea au fost pregătite din timp pentru denaturarea actelor istorice înfăptuite de PCR și a adevărului istoric.

În același timp însă, față de alte persoane afirmă că va căuta să respingă astfel de învinuiri pe considerentul că organele de securitate nu numai că nu se pot suprapune unui martor ocular al acelor evenimente, dar intervențiile sale au avut un caracter științific și nu de agitație sau propagandă. Susține, de asemenea, că securitatea nu reprezintă un organ specializat pentru a analiza astfel de evenimente și a putea stabili atitudinea lui față de actul de la 23 August 1944¹⁷.

Despre persecuțiile la care era supus Corneliu Coposu pentru simplul fapt că și-a exprimat o părere și, în fapt, a spus adevărul, ceea ce evident deranja regimul comunist, a fost informat și Occidentul, prin vocea lui Vlad Georgescu, în cadrul emisiunii din 12 ianuarie 1984 de la radio „Europa Liberă”. Emigrația românească privea cu atenție ce se întâmpla în țară, Corneliu Coposu fiind considerat liderul fostului PNT și al întregii

---

¹⁵ *Ibidem*, f. 108.

¹⁶ *Ibidem*, f. 353.

¹⁷ *Ibidem*, f. 237.

opoziiții din România comunistă. Vlad Georgescu fusese informat printr-o scrisoare trimisă de către Victor Dumitrescu asupra persecuțiilor la care erau supuși foștii deținuți politici național-țărăniști:

Campania de intimidare a vechilor lideri țărăniști [spunea, printre altele, Vlad Georgescu] a atins un moment de apogeu în 1982, când s-au făcut percheziții și s-au confiscat cărți și documente, iar Corneliu Coposu a fost anchetat timp de peste 3 luni, între 6 și 12 ore pe zi, mai ales pentru vina de a fi luat cuvântul în public pentru a expune punctul de vedere al partidului său în problema actului de la 23 August¹⁸.

Ceea ce nu i se putea ierta lui Corneliu Coposu era faptul că, la ședința asociației din data de 18 decembrie 1981, a luat cuvântul și a negat rolul pe care și-l aroga Partidul Comunist Român în realizarea actului istoric de la 23 August 1944. El a combătut vehement teza insucreției și a susținut că, de fapt, a fost o Lovitură de Palat dată de către Regele Mihai I, cu sprijinul partidelor politice.¹⁹ Să spui așa ceva în plin regim comunist, după ce ai efectuat 17 ani de pușcărie, era un act de curaj extrem, care-l putea costa, din nou, libertatea.

În concluzie, se poate afirma că asociația înființată de reputatul profesor universitar Alexandru Herlea a reprezentat un adevărat debușeu pentru foștii deținuți politici și continuarea activității unor istorici marginalizați de către regimul comunist, aflați în prag de pensionare sau pensionari. Totodată, a constituit o rampă de lansare pentru tinerii istorici, mulți dintre ei deveniți academicieni.

În ceea ce-i privește pe foștii deținuți politici, credem că ei au încercat restabilirea adevărului istoric și au „întins coarda” cât s-a putut, cu toate că erau strict urmăriți de către organele de Securitate, riscându-și, din nou, libertatea.

---

¹⁸ *Ibidem*, f. 22.

¹⁹ *Ibidem*, vol. 6, ff. 3-4.